

SYNVÄRLDEN

Nr 1 2022

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering

Konst & hantverk, sid 12

Studiedag för taktil läsning, sid 7

CVI-screening, sid 17

Ges ut i samarbete mellan Synskadades Riksförbund – SRF, Föreningen För Synrehabilitering – FFS och Specialpedagogiska Skolmyndigheten, Resurscenter syn.

Redaktion:

Jan Wiklund, tel 0734-201 603
Cecilia Ekstrand (ansv.utg)
tel 08-39 91 19

Postadress:

Nya Synvärlden
SRF, 122 88 Enskede

e-post:

nyasyn@srf.nu

2022 kommer Nya Synvärlden ut med fyra nummer

Manusstopp 2022 (prel):

1/2022: 1 mars

2/2022: 1 juni

3/2022: 1 oktober

4/2022: 1 december

Tidningen kommer ut på svartskrift och läsbar pdf.

Adressändringar och nya prenumerationer anmäls till kansli@ffss.se.

Skicka gärna ditt bidrag – artikel eller annons – till tidningen på epost. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta ner och redigera insänt material. Annonser går givetvis in obeskurna. Artiklarna läggs dock oftast in oredigerat och författaren ansvarar själv för innehållet.

OBS att digitalbilder kräver hög upplösning. Ställ in högupplöst läge på mobilen! Och skicka bilder separat, alltså inte inkopierade i ett worddokument.

Redaktionen skickar ett varmt tack till alla som medverkat med material i detta nummer!
ISSN 1401-4742

Innehåll

Inledning	3
Landet runt	
Vårdprocess, kvalitetsregister och nya tekniska hjälpmedel på synchefsmötet	4
Läget kring synkurserna vid Örebro universitet	5
Film om taktill läsning	5
Mountbatten – mer än bara en punktskriftsmaskin	6
Studiedag för att få fler barn att läsa taktill	7
Soundscape – ett hjälpmedel för många	9
NK CBD arrangerar nätforum för professionella	11
Konst & hantverk	12
Stikkurs på ABF	13
Digitala konstskaparcirklar	14
Open Art 2022	15
CVI	
Hjärnsynskada kan ge olika svårigheter i vardagen och i skolan	16
Att upptäcka CVI hos skolbarn	17
Puffar	
Stipendier till Nordisk Synkongress	21
Kallelse till Årsmöte FFS	22
Svensk synsymnäs 2022	23

FFS — Föreningen För Synrehabilitering

Ordförande:
Cecilia Ekstrand, tel 08-39 91 19

E-post: kansli@ffss.se

Webbsida: www.ffss.se

Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!

För att bli medlem gå in på www.ffss.se och länken "bli medlem!". Fyll i formuläret så kommer en faktura på medlemsavgiften 250:-
Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

FFS har arbetat trots pandemi

Pandemin påverkade FFS:s verksamhet även under 2021. Vi fortsatte att genomföra webinarier tillsammans med Forum Vision. Två genomfördes under våren och ett under hösten. Webbinarierna innehöll föreläsningar om Synpodden, Samverkan SFI, ekolokalisering och punktskrift och teknik. Leverantörarna medverkade med presentationer av aktuella produkter.

Forum Vision och FFS planerar att fortsätta att erbjuda våra medlemmar dessa aktiviteter under det kommande året. I januari genomförde vi ett webinarium om SRF:s ledarhundsverksamhet och om CVI-verksamheten i Västra Götaland. Vi ser det som medlemsnytta och som ett sätt att få nya medlemmar för våra föreningar.

Vi vill nå ut till nyanställda personer, vilket har varit svårt då det inte funnits några fysiska mötesplatser. Vi har informerat syncentralcheferna om FFS. Medlemmar i FFS har möjlighet att söka bidrag till bland annat konferenser, men under 2021 fanns det få möjligheter att delta i några sådana. Vi uppmuntrade våra medlemmar att söka bidrag till de digitala konferenser som anordnades.

Vi arbetar vidare med frågan om en permanent grundläggande synutbildning på akademisk nivå. Tillsammans med SRF

skrev vi till tre lärosäten för att undersöka intresset för att ansvara för en permanent synutbildning. De olika utbildningsinsatser som pågår är viktiga och uppskattade, men det behövs en permanent utbildning. Vi har träffat Linnéuniversitetet tillsammans med SRF för att samtala kring deras möjlighet att ansvara för en synutbildning. Under hösten genomförde vi en mindre undersökning bland syncentralerna kring hur kommande behov av utbildning ser ut. I början av 2022 träffade vi Örebro Universitet för ett motsvarande samtal. Leverantörsföreningen Svensk Syn stödjer vårt arbete kring att det ska finnas en permanent synutbildning. Målet är att uppvakta utbildningsdepartementet efter valet. Vi sprider information om pågående utbildningar och kurser på föreningens hemsida.

FFS ingår i en planeringsgrupp inför den Nordiska Kongressen i Synpedagogik som äger rum i september i Danmark. Vi planerar att anlita ett företag för att se över tillgängligheten i de kanaler som föreningen använder sig av; hemsida, dokument och Facebook.

Har ni tips och idéer på vad FFS ska göra så hör av er till kansli@ffss.se.

Slutligen vill vi slå ett slag för årsmötet som äger rum den 25 april fysiskt och digitalt.

Cecilia Ekstrand
ordförande
Styrelsen FFS

Redaktion

Catharina Henriksson, FFS
Annika Södergren, SPSM
Henrik Götesson, SRF
Ewa Nielsen, syncentralerna
Jan Wiklund, redaktör

Vårdprocess, kvalitetsregister och nya tekniska hjälpmedel på synchefsmötet

Den 19 oktober var det återigen dags för nationella synchefsmötet och liksom två senaste träffarna var även den här träffen digitalt pga. rådande situation med Corona pandemin. Att träffas digitalt har blivit ”vanlig” och det har sina fördelar men saknaden efter att träffas fysiskt är påtaglig. På årets nationella synchefs dag deltog 27 synchefer.

Inför vårt synchefsmöte hade Syncentralernas nationella samverkansgrupp (SYNS) ett förmöte med synskadades riksförbund (SRF) riks. På detta förmöte informerade vi om varandras verksamheter och hur vårt arbete fortlöper trots pandemin. Övriga punkter vi berörde var bland annat följande:

- Kompetensförsörjning dvs arbetet för en permanent synpedagogutbildning där SRF riks engagerar sig genom att bevaka utbildningsdepartementet samt lärosäten och just nu pågår en dialog med Linnéuniversitet. SRF har också skickat ut en enkät till alla syncentraler för att bland annat kartlägga behovet av synpedagoger, intresset för en synpedagogutbildning, utbildningsutformning mm.
- Enkätundersökning från Socialstyrelsen som kommer i november angående barn och ungdomar och psykiska hälsan inom hörsel och syn.

- Kurser i orientering och förflyttning samt vikten av att detta målområde prioriteras inom synrehabiliteringen.
- SRF:s medlemsundersökning som bland annat visar att fler medlemmar har blivit mer sittande hemma på grund av pandemin. Många medlemmar har det dåligt ställt pga. dålig försörjningsförmåga, fler får avslag på ledsagning m.m. Fortfarande är det många som saknar arbetet, 50% har arbete och av dessa är det 50% som har heltidstjänst.

Dagens dagordning var indelad i en förmiddag med externa gäster och en eftermiddag som berörde olika arbeten inom synverksamheten.

Först ut för dagen var Jeanette Källstrand, universitetslektor Högskolan i Halmstad som berättade om en forskningsstudie, *Kan du se framtiden*, som är ett forskningsprojekt mellan Danmark och Sverige där man undersöker om fysisk träning kan förebygga och minska hälsoeffekter hos personer med maculadegeneration. Forskningen befinner sig i en projektfas men det ska bli spännande att följa arbetet.

Nästa gäst var Lena Hallberg från Myndigheten för delaktighet som presenterade deras arbete om stödmaterial vid förflyttning- och orienteringsträning

med ledarhundekipage. Arbetet genomfördes tillsammans med personal från synverksamheten.

Tredje och sista gästen för dagen var Elsa Vaara från Research Institutes of Sweden (RISE) och hon hade tre studenter med sig från Designhögskolan i Umeå. Här fick vi till oss presenterade olika projekt som pågick mellan studenterna och RISE under namnet ”utveckla hjälpmedel till synskadade”. Bland dessa projekt fanns en kundvagn, som en av studenterna arbetade med, som var utrustad med olika tekniska finesser och som möjliggjorde att en person med synned-sättning eller blindhet kunde handla på egen hand. Dessa projekt är i första hand studenternas uppsatsarbete men har stor potential att utvecklas till fullt fungerande ”hjälpmedel” om några år.

Efter tre inspirerande föreläsningar var det sedan dags för lunch innan vi tog en eftermiddagen.

På eftermiddagen fanns två återkommande punkter som har funnits med de senaste åren. Den ena handlar om svenskt kvalitetsregister för rehabilitering vid synned-sättning (SKRS). Arbetet med att utveckla SKRS och ta det till nästa certifieringsnivå fortsätter. Nytt med SKRS är att syncentralerna kommer från november få tillgång till vi-

sualiseringen vilket innebär att varje syncentral kommer att få tillgång till data och kolla hur respektive syncentral ligger till samt jämföra sig med övriga syncentraler.

Den andra återkommande punkten på dagordning och som går hand i hand med SKRS är nationella vårdprocessen. Arbetet med nationella vårdprocessen har nu pågått i två år. Vi har gemensamt arbetat med att identifierat vilka utredande och behandlade insatser vi erbjuder och på så vis skapa ett ramverk om vad som ingår i syrehabilitering för personer med synned-sättning. Nu går vi in i nästa fas som handlar om att vi ska årliga revidera dessa dokument och

hålla dessa levande samt arbeta med implementering av vårdprocessen.

Just implementering av vårdprocessen var nästa punkt i dagordningen där vi bland annat workshopade i små grupper huruvida vi har arbetet med vårdprocessen på respektive syncentral och hur långt vi hade kommit med implementeringen. Syftet med workshopen var att få en bild av hur det ser ut i landet med arbetet att implementera vårdprocessen samt att vi skulle dela erfarenhet med varandra och hjälpas åt.

Workshopen var uppskattad men vi märkte också hur olika det såg ut med implementering av arbetet med vårdprocessen.

Läget kring synkurserna vid Örebro universitet

Kommunikation och samverkan med Örebro universitet går framåt. Vi har nu en examinator för nästa delkurs. Det blir däremot en ny kursledare denna gång men det är inte helt klart ännu. Vi har beslutat att genomföra delkurs I igen dvs Synutveckling och barns syn, 7,5 h. Det blir fortsatt i form av en uppdragsutbildning och kommer hösten 2022. Formen blir troligtvis en distanskurs med fysiska träffar för att gardera sig mot eventuella nya pandemier.

Visionen om fyra delkurser å 7,5hp kvarstår och blir då en uppdaterad och modern synutbildning på avancerad nivå. Syncentralerna/synverksamheterna/synmottagningarna

ligger inom regionernas specialområden varför personalen måste ha den kompetensen. Det innebär att delkurs III och IV kommer senare.

Ansökningstiden för synkursen är inte samma som för ordinarie kurser vid universitet och högskolor utan lever sitt eget liv. Information om kursanmälan kommer innan sommaren och information kommer att gå ut till alla synverksamheterna och andra intressenter.

Ewa Nielsen
Syncentralen Örebro

Det är fortsatt mycket att göra innan vi når målet.

Avslutningsvis var det övriga frågor som behandlades och den här gången var bland annat följande frågor som diskuterades:

- Gemensam hemsida
- Nationell lönestatistik
- Nkdcb nationellt forum
- Framtida synchefs dagar

Nästa nationella synchefsmöte blir i april, datumet är ej fastställt.

Valon Hetemi
enhetschef syncentral Borås
SYNS representant för Västra Götalandsregionen

Film om taktill läsning

Punktskriftsnämndens barngrupp hade en studiedag (ca 2 timmar) med temat ”Så får vi barn att läsa sig läsa taktill!” i november förra året. FFS hade en blänkare om det i Nya Synvärlden har jag för mig. Tänkte att vi kanske då också kan sprida att föreläsningen filmades och att man kan titta på den på youtube nu i efterhand.

Filmen har lagts upp av MTM och finns på youtube: ”Så får vi fler barn att lära sig läsa taktill!”

De som föreläser eller pratar på studiedagen är representanter från MTM, syncentralen i Göteborg, SRF och SPSM.

Mountbatten – mer än bara en punktskriftsmaskin

Mountbatten Braille Tutor är en elektrisk punktskriftsmaskin som gör det lätt och roligt att lära sig punktskrift. Men den kan så mycket mera än att bara skriva. Inte minst så är den perfekt vid inläring eftersom den kan läsa upp vad eleven skriver, alla tecken och/eller hela ord och meningar. Bokstäver, siffror och ord läses upp med en tydlig talsyntesröst som är lätt att förstå. För seende visas även det som skrivs på en liten inbyggd LCD-skärm.

Punktskriftstangentbordet är bekvämt och lätt att använda jämfört med traditionella punktskriftsmaskiner där det för många kan vara för fysiskt ansträngande för händerna att trycka ner tangenterna. Tangentbordet kan användas trådlöst, precis som en modern handkontroll till ett TV-spel. Detta gör att eleven inte behöver sitta framför punktskriftsmaskinen utan med fördel kan befinna sig en bit ifrån, t.ex. tillbakalutad i en soffa eller fåtölj.

Kul att kommunicera

Mountbatten är också rolig att använda tillsammans med skolkamrater och lärare. Om en handledare vill skriva punktskrift kan ett USB-tangentbord anslutas till enheten. Detta kan även vara användbart senare när eleven ska lära sig skriva på ett vanligt tangentbord eftersom

återkoppling ges både med tal och punktskrift.

Ett annat alternativ är att skicka text fram och tillbaka mellan läraren och eleven genom att trådlöst ansluta Mountbatten till en app i en smartphone. Då visas det som eleven skriver på telefonens skärm och den som använder telefonen kan skriva meddelanden som skickas till Mountbatten där de sedan skrivs ut i punktskrift.

Spel och Internet

För att göra det roligare att lära sig punktskrift så medföljer ett antal spel. Vad sägs t.ex. om att leka sig fram bland över 100 olika musikinstrument och ta fram melodier? Eller att tävla i att hitta rätt bokstav? Dessa är några exempel på spel och fler kommer att läggas till framöver. Precis som många andra smarta prylar så kan även Mountbatten

anslutas till Internet. Exempel på funktioner som aktiveras via Internet är kalender, molnlagring och andra resurser. Detta kan vara ett bra sätt att introducera eleven till vad Internet kan användas till.

Historik

Mountbatten Braille är uppkallad efter den brittiske lorden och sjöofficeren Louis Mountbatten som mest är känd för att ha varit den siste vicekungen i brittiska Indien och bror till den svenska drottningen Louise. Mountbatten testamenterade pengar som skulle användas för att utveckla en modern och billig punktskriftsmaskin. Den första versionen utvecklades vid brittiska Royal National College for the Blind och lanserades 1991. Sedan 2010 tillverkas den av polska Harpo.

David Renström
Insyn Scandinavia AB

Studiedag för att få fler barn att läsa taktilt

För den som i sin yrkesroll för första gången möter ett barn som är eller förväntas bli punktskriftsläsare kan det vara svårt att orientera sig i det stöd som finns. Detta tog Punktskriftsnämndens barngrupp fasta på och arrangerade i november en studiedag med titeln Så får vi fler barn att lära sig läsa taktilt.

Syftet med studiedagen var att försöka tydliggöra och tipsa om de resurser som kan vara bra att känna till i mötet med barn och punktskrift. Den tänkta målgruppen var främst personal på landets syncentraler, men i publiken märktes även personer från skola, omsorg och bibliotek.

Punktskriftsnämndens barngrupp består av representanter från Myndigheten för tillgängliga medier (MTM), Specialpedagogiska skolmyndigheten, Synskadades riksförbund och syncentralen i Göteborg och har i uppdrag att bevaka och värna de insatser som görs kring punktskrift och taktilt material för barn.

Dagen inleddes med att Nicolina Pernheim, synpedagog på syncentralen i Göteborg och själv punktskriftsläsare, berättade hur det dagliga arbetet på en syncentral kan gå till och vad familjer kan få stöd och hjälp med därifrån. Vi fick bland

Punktväska.
Foto Åsa Siller

annat höra om hur barnen, ofta i grupp, tränar på sin rumsliga och kroppsliga uppfattning, till exempel genom att använda taktila skattkartor. Ett seende barn möter siffror överallt och Nicolina betonade i samband med det vikten av att jobba tillsammans med hela barnets familj, för att göra punktskriften och det taktila till en naturlig del av vardagslivet.

Från MTM:s sida berättade Catinka Grunditz om Punktkassen och Punktväska, som myndigheten erbjuder via syncentralerna. De består av material som kan ge familjerna ett första möte med taktila bilder och taktil läsning. I Punktväska finns även pysselmaterial för att skapa egna taktila bilder. Syftet med dessa är dels att introducera punktskriften i familjen, men

kanske framför allt att väcka upptäckarlust och nyfikenhet. Eva Bengtsson berättade om MTM:s produktion av taktila böcker för barn. Värt att notera är att MTM både producerar punktskriftsböcker som barnet kan läsa själv, men även böcker som en punktläsande vuxen kan läsa för ett seende barn.

Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, ansvarar för de läromedel det punktläsande barnet har behov av under sin skolgång. Annelie Embe berättade om det arbete som görs inom Resurscenter syn, där skolor och pedagoger kan få stöd kring att exempelvis skapa en bra lärmiljö för barn med synnedsättning. Catarina Hägg och Anna-Karin Andersson, som arbetar på SPSM:s läromedelsavdelning, berättade om hur främst förlagsutgivna läromedel kan anpassas för punktskriftsläsande elever.

Från Synskadades riksförbund deltog Christine Heli och Cecilia Ekstrand. Christine inledde och berättade om den verksamhet SRF erbjuder barn och föräldrar i form av läger, kurser och fadderverksamhet – tillfällen som kan vara av stor vikt för att stärka barnets identitet och självkänsla, inte minst genom att lära känna andra barn med synnedsättning. Hon berättade också om ett nytt taktilt material som SRF tagit fram för barn i åldrarna tre till sex år. Materialet kommer att lanseras under 2022 och innehåller bland annat taktila spel. Cecilia berättade om arbetet

med Legofondens donation av punktskriftslego, som förskolor och skolor kan beställa via SRF. Med hjälp av det kan barn med synnedsättning tillsammans med gruppens seende barn utforska punktskriften på ett lekfullt och fantasifullt sätt. På så vis skapas en delaktighet.

Studiedagen avslutades med att Kim de Verdier berättade om de kurser inom synområdet som ges vid Stockholms universitet. Dessa kan läsas både av enskilda studenter och av studenter på specialpedagogutbildningarna.

Det var med andra ord en dag full av information. För att sätta detta i ett sammanhang berättade Victoria Öjefors Quinn i ett samtal med dagens moderator Hedvig Weibull om hur det gick till när hon blev punktskriftsläsare, något som inte var alldeles självklart. Att få en personlig reflektion blev en bra sammanfattning av dagen, och gav också perspektiv på hur viktigt det är att alla de resurser som presenterades fungerar, och fungerar tillsammans. Efter en lång eftermiddag pustade arrangörerna slutligen ut, och kunde glädja sig åt flera glada tillrop från de som lyssnat. För arrangörerna blev den bästa responsen att en ny, liknande dag efterfrågas. Naturligtvis hoppas hela Punktskriftsnämndens barngrupp att så blir fallet.

Ida Bengmark
Bibliotekarie
Punktskriftsnämnden

SPSM-material för skolor och förskolor

SPSM har tagit fram ett orienterande stödmaterial för rektorer och personal i förskola och skola som även bör vara intressant för vår målgrupp syncentraler och synpedagoger.

I stöd materialet presenteras även olika stödjande funktioner inom stat, region och kommun. Stöd materialet har tagits fram för att ge en orientering i hur undervisningen kan anpassas och tillgängliggöras för elever med synnedsättning och blindhet.

Det innehåller bland annat kapitel om vikten av delaktighet, tillgängliga lärmiljöer, stödjande verksamheter och punktskrift.

Länk till sidan där man kan ladda ner den gratis som pdf (finns som tillgänglig pdf på samma webbsida) eller beställa den som ett tryckt material mot en kostnad: <https://webbutiken.spsm.se/synnedsattning-och-blindhet-ett-orienterande-stodmaterial/>

Anna-Karin Andersson
Avdelningen för läromedel och
fortbildning
Specialpedagogiska skolmyndigheten

Soundscape – ett hjälpmedel för många, både med och utan synnedsättning!

Projekt VägVisaren använder sig av Microsoft Soundscape när det handlar om att få veta riktningen till nästa kontroll, att ta reda på var norr är eller när man självständigt vill bestämma var man ska gå. Vi ser stora möjligheter att använda den här appen när blinda ska utöva idrotten orientering. Här kan vi sätta ljudfyrrar på varje kontroll så att man alltid har säkerheten att veta vilket håll man ska.

Däremot är den taktila kartan ovärderlig när det kommer till att bilda sig en klarare uppfattning om hur omgivningen ser ut och vilket vägval som är bäst för just dig till nästa kontroll.

Allmännyttan, den största vinsten

Den största vinsten med Soundscape är nog ändå inom allmännyttan. Det är också en del av vårt projekt, att man personer med synnedsättning eller blindhet själva skall kunna ta sig ut på en promenad eller ta sig till ett mål på egen hand, utan att varje gång fråga en kompis eller boka en ledsagare. Soundscape kan hjälpa till med detta eftersom den i kombination med traditionella hjälpmedel, som en vit käpp eller ledarhund, möjliggör för en person med synnedsättning att röra sig

Alicia orienterar med hjälp av ljud i Örebro (Foto: Tomas Yngström)

från plats till plats och på så sätt skaffa sig en uppfattning av omgivningen – särskilt på tidigare för dem okända miljöer.

Virtuella ljudfyrrar

Soundscape använder en kombination av data från Open

Street Map och Bing Maps. Genom att sätta virtuella ljudfyrrar på en vald plats, t ex en adress kan man med hjälp av 3D-ljud, röra sig mot den platsen utomhus till fots eller i ett fordon. När man har satt sin ljudfyr hör man ett väldigt klart ljud när

man riktar telefonen exakt mot ljudfyren. Om man sedan börjar gå och viker av från den exakta riktningen hör man då fortfarande ett bra ljud och använder man hörlurar av något slag så hör man ”plinget” i det öra som vetter i den riktning man egentligen skall gå åt. Så länge man har ett bra ljud så vet man att man går åt nästan rätt håll. När man sedan kan svänga in på en gata eller har rundat ett hus så hör man det klara ljudet igen och är ”back on track”.

Funkar extra bra med hörlurar
 Soundscape säger också gatumamn, korsningar och platser som man passerar. Går man exempelvis förbi Apoteket på höger sida så hör man det i höger öra om man använder hörlurar. Appen funkar med olika typer av hörlurar, headset, ear-buds, ljudglasögon, hörselapparater med mera. En bra sak om man använder t ex Apple AirPods PRO, Bose Frames Alto glasögon eller Sony LinkBuds är att man inte längre behöver hålla i telefonen för att Soundscape ska fungera. Dessa tre använder tekniken huvudspårning och ställs enkelt in under inställningar.

Skapa din egen rutt!

En bra funktion är också att man kan skapa platsmarkörer, det vill säga, man kan ”markera” en plats som är viktig för just en själv. Det kan vara en specifik plats, adress, busshållplats, entrén till en byggnad, övergångsställen eller annat av vikt. Sedan kan man använda

dessa platsmarkörer för att skapa en rutt av flera ljudfyren efter varandra. Man kan då skapa sina egna rundor att gå och man använder sig av så många platsmarkörer man själv vill ha för att känna sig säker i sin omgivning och samtidigt förstärka upplevelsen.

Utbildning

Vi i projektet tycker appen är så bra så fler borde få vetskap och kunskap om den. Vi har därför skapat en utbildning som vi skall genomföra med syncentralerna i Örebro, Eskilstuna och Nyköping, till att börja med. Vi tror att den kan vara ett suveränt hjälpmedel för en person med synnedsättning som skall käppträna till ett nytt ställe.

Film

Vi skall också tillsammans med Microsoft göra en film som visar på fördelarna för målgruppen. Den kommer spelas in i Örebro nu under våren och förhoppningsvis får vi bra spridning på den så fler upptäcker hjälpmedlet.

Gratis

Appen, som är gratis, laddas ner via AppStore och finns än så länge bara för iPhone (iOS). Sök på Microsoft Soundscape!

Vill du läsa mer om appen och se hur den fungerar så googlar du bara på Microsoft Soundscape. Det finns också väldigt bra hjälp och självstudier i appen.

Projekt VägVisaren körde en julkalender i vintras via Instagram och Facebook, kolla in

den och följ gärna projektet!

Instagram: Projekt VägVisaren (@projekt_vagvisaren)
Facebook: <https://www.facebook.com/tomas.yngstrom.54>

Ha en skön vår!

Tomas Yngström
 projektledare VägVisaren

NKCBDB arrangerar nätforum för professionella

Nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor (Nkcbd) har sedan i november 2021 kompletterat sin webbplats (nkcbd.se) med yrkesinriktade forum. I dagsläget finns tre forum; för kommunikation, för socialkurativa frågor och för teknik och hjälpmedel.

Avsikten är att tillhandahålla en digital mötesplats där olika yrkesgrupper som möter personer med dövblindhet/kombinerad syn- och hörselnedsättning ska kunna utbyta erfarenheter med andra kunniga kollegor. Forumen är också en väg att komma i kontakt och ha dialog med motsvarande resursgrupper inom Nkcbd.

– Vi tänker att de frågor som inte kan lösas inom forumen ger oss en god indikation på vad som kan bli nya utvecklingsprojekt, temadagar och så vidare, säger verksamhetschef Lena Göransson.

Forumet är till för professionella och för att kunna ställa frågor eller diskutera behöver man ansluta sig som deltagare via en ansökan (<https://nkcbd.se/stod-till-professionella/forum/>). Ansökan tas emot av Nkcbd:s samordnare som verifierar att den som ansöker uppfyller kriterierna för att vara med.

– Starten för forumen har varit kantad av utmaningar, men från den 1 mars ska alla funktioner vara i gång på det sätt vi har

tänkt oss. Vår förhoppning är att nya deltagare ska strömma till under våren. Vi ser fram emot att bidra till ett värdefullt erfarenhetsutbyte om metoder, material och allt annat som deltagarna har nytta av i sitt arbete med personer som har dövblindhet, säger Lena Göransson.

Forum för socialkurativa frågor – en sluten mötesplats för kuratorer som möter personer med dövblindhet/kombinerad syn- och hörselnedsättning/dövblindhet i sin yrkesutövning i syfte att erbjuda habilitering och rehabilitering. Syftet för deltagande bör vara att man önskar utveckla sina kunskaper om dövblindhet kopplad till sin profession.

Forum för kommunikation – en sluten mötesplats för pedagoger och andra som i sin yrkesutövning erbjuder stöd för att utveckla samspel och kommunikation med personer med dövblindhet/kombinerad syn- och hörselnedsättning.

Forum för teknik och hjälpmedel – en sluten mötesplats för professionella som förskriver, anpassar och/eller utbildar personer med dövblindhet i teknik och hjälpmedel samt professionella som i vardagen stöttar personer med dövblindhet/kombinerad syn- och hörselnedsättning.

Avhandling om DSL

Elin Lundin, leg arbetsterapeut vid Syncentralen i Örebro försvare sin licentiatavhandling vid Örebro universitet den 17/2-22. Opponent var Lene Martin professor emeritus.

Titeln på hennes licentiatavhandling: *Older Adults with Dual Sensory Loss; Prevalence, Diagnoses & Rehabilitation Services.*

Uppsatsen fokuserar på äldre personer, 65 år och äldre med kombinerad syn- och hörselnedsättning (DSL) i Region Värmland och Region Örebro Län. Syn och hörsel är två sinnen som samverkar och ger information om vår omvärld. Dessa två sinnen kompenserar ofta för varandra. Studierna har visat att prevalensen för svår DSL ökar med stigande ålder men det finns ingen signifikant skillnad mellan kvinnor och män. De vanligaste diagnoserna bland äldre med DSL är sensorineural hörselnedsättning i kombination med åldersrelaterad makuladegeneration och gråstarr. Rehabiliteringsinsatser idag erbjuds utifrån en av funktionsnedsättningarna och inom olika verksamheter inte på kombinationen av syn- och hörselnedsättning. Elin Lundin återkommer med en artikel i tidningen längre fram.

Ewa Nielsen
 Syncentralen Örebro

Människan är en skapande och kreativ natur. Skapande ger oss människor en stor arena att agera på allt från att det skänker glädje men kan också användas för kraftfulla politiska budskap.

Här finns tre artiklar som på olika sätt beskriver den kreativa processen och människans lust att skapa. Det kan ta sig olika uttryck. Allt från att vara kreativ och utöva hantverk på hemmaplan till att verka på barrikaderna. Det finns också en kraft i att träffa likasinnade och få sammanhang där man samlas kring hantverk och skapande. När en synnedsättning eller blindhet gör att förutsättningarna ändras behövs stöd för att bibehålla självförtroendet. Det behövs också stöd för att våga prova andra tekniker och hantverk och kanske pröva nya material.

I Stockholm finns en studiecirkel i stickning sedan länge. Fler och fler vill vara med. Här får man glädje och utveckling.

Projektet Skapa loss var tänkt för fysiska träffar men hade en fantastisk förmåga att ställa om till en digital kurs när pandemin drog fram. Ett projekt med konst som utgångspunkt.

I sommar har vi en biennial i Örebro, OPENART där en av de lokala konstnärerna är en person med dövblindhet som har ett politiskt budskap och som har titeln Accessibility for no one.

Ewa Nielsen
Syncentralen Örebro

Varför stickar man?

Det finns ett gäng kvinnor i Stockholm som träffas regelbundet och stickar. I gruppen finns allt från nybörjare till vana stickerskor i åldern 35-80 år.

Varför stickar dom : Jo för att det är roligt och glädjefyllt samt avkopplande och avstressande. Det är samtidigt utmanande, tålmodsprövande och ibland frustrerande när man tappat en maska eller glömt var man är i stickningen. I gruppen träffas personer med ett gemensamt intresse. Man utvecklar sin teknik, inspireras och inspirerar samt får många olika tips och råd av varandra. Och som alltid övning ger färdighet!

Här tillverkas allt mellan himmel och jord från enkla sjalar, halsdukar, tröjor och koftor till sockor och vantar. När maken får sin efterlängtade handstickade Hammarbytröja, barnen nya mössor eller när den egna garderoben är full så erbjuds släkt och vänner allehanda stickade alster.

När man klarar att sticka mönster samtidigt som man pratar boktips då är lyckan total. I gruppens gemenskap utvecklas tillit och trygghet vilket alltid resulterar i utveckling. Här får man också peppning och draghjälp som man behöver mellan varven. Cirkelledarens

uppgift är att plocka upp en och annan maska.

Studiecirkeln genomförs i samverkan med SRF och ABF Sthlm, som också erbjuder andra skapande aktiviteter.

Anitha Svensson
studiecirkelledare
fd anpassningslärare Stockholms
Syncentral

Digitala konstskaparcirklar

– Alla människor har rätt att få utlopp för sin kreativitet, och hitta det sätt som passar dem, säger Anne Mondotter som är aktiv i Synskadade Konstnärers och Konsthantverkarens Förening, SKKF.

Många synskadade upplever att de får rådet att ägna sig åt musik. Men man blir ju inte musikalisk bara för att synen försvinner.

– Självt är jag en bild- och formmänniska, säger Anne. Jag har sett tidigare, och jag har insett att jag kommer att förbli bildmänniska även om det blir helt svart. Jag tänker i bilder. Man kan behöva hjälp att hitta tillbaka om man har ägnat sig åt konst eller hantverk förut, innan synen försämrades. Eller man kan behöva hjälp att hitta en ny teknik om man tex har skapat genom att teckna och måla och inte tycker att man klarar av att fortsätta med det när synen försämrats. Man kan använda förstöringsapparat eller starkare färger. Eller byta teknik helt till något taktilt material som till exempel keramik eller ulltövning.

Man kan också behöva hjälp med att hitta tron på sig själv och att hitta praktiska lösningar, hjälpmedel och sociala sammanhang där man kan träffa likasinnade och få information, tips och inspiration.

– Det är svårt att själv komma på vad man behöver om man inte vet vad som finns, säger Anne.

– **Jag gav upp** skapandet redan innan min syn blev särskilt dålig, fortsätter hon. Jag tecknade och målade mycket som barn. I yngre tonåren fick jag en ögonsjukdom som gjorde mig blind på ena ögat och försämrade synen på det andra. Senare fick jag tillbaka synen helt på det bästa ögat men vågade inte längre låta skapandet ha betydelse i mitt liv av rädsla för den sorg jag skulle behöva känna om synen skulle bli sämre igen. – När min syn efter många år blev kraftigt försämrad kom jag i kontakt med leran. Det var en underbar känsla att hitta tillbaka till mitt skapande med hjälp av ett material som inte kräver någon syn. När jag väl var igång började jag även måla igen, med taktill färg. Vilket förstärkte ett annat sätt att måla, med färre detaljer.

Anne Mondotter gick med i SKKF fem år efter att synen hade försämrats.

– Det gav gemenskap med andra med samma intresse. Men alla kan inte gå med där, SKKF har vissa antagningsprov. Men SRF hade under tre år ett kulturprojekt, Skapa loss, där synskadade i hela landet fick chans att skapa inom olika kulturområ-

den.

Under hösten 2020, då pandemin var igång, skulle projektets huvudtema vara konst. De flesta fysiska träffarna med taktill skapande ställdes in. Det såg först mörkt ut men skam den som ger sig.

– Vi fick en idé om att hålla i digitala konstskaparcirklar för synskadade. Intresset blev förvånansvärt stort och vi höll två parallella cirklar med väldigt positiva deltagare från hela landet. Vissa var med på telefon, andra hade webbkamera, några såg en del, andra var blinda. Det viktiga var att vi utgick från att ingen behövde se så det byggde på syntolkning och samtal. Det var den kreativa processen som var viktig. Hur olika material kändes att arbeta med, som till exempel lufttorkande lera och gips.

– Vi föreslog också olika teman att skapa i mellan träffarna. Ett tema var t.ex. att skapa skandalkonst av sånt man har i skafferiet. Vi sände ut ett litet materialpaket till deltagarna men använde mycket av sånt man har hemma. Och så hade vi inbjudna föreläsare, tex från nationalmuseum.

En annan teknik vi tittade på är svällpapper, som man normalt använder till kartor och planlösningar.

– Vi beställde svällpappersbil-

der av kända konstverk, till exempel Rembrandts självporträtt och Roslins Damen med slöjan. Sedan fick vi hjälp av en musei-

pedagog på nationalmuseet att tolka svällpappersbilden. Det är svårt och kräver övning; det borde ingå i rehab, tycker Anne.

– Vi fortsatte flera terminer och har planer på att komma igång igen.

JW

Open Art 2022

OPENART 2022 är den åttonde upplagan av Skandinavien största biennial för samtidskonst. Konst berör på många olika sätt. OPENART är unik och majoriteten av konstverken kommer att placeras i stadskärnan och utomhus och blir därmed tillgänglig dygnet runt, i ur och skur.

OPENART vänder upp och ner på staden, med konst som överraskar, fångslar, ifrågasätter och inspirerar. Utställningen pågår från 18/6 till 4/9 -22.

Frida Ingha är en av de utvalda lokala konstnärerna till årets OPENART. Frida Ingha är frilansande journalist, föreläsare och konstnär och arbetar i sitt konstnärskap med politisk aktivism. Frida har dövblindhet, rörelsehinder och ett omfattande behov av personlig assistans. Med sitt perspektiv delar hon med sig av sina erfarenheter i frågor om jämställdhet, inkludering och solidaritet.

Så här skriver Frida själv om sitt deltagande:

För mer än 1,5 år sedan lämnade jag som konstnär in

ansökan om bidrag till OPENART. Den skulle hållits 2021, men blev uppskjuten ett år på grund av pandemin och därav bristen på sponsorer. Nu så här i efterhand så är det en stor fördel för mig att den hålls i år eftersom det också är valår.

Konstverket som jag deltar med är väldigt politiskt. Jag tänker inte berätta om hur den är utformad, men jag tänker berätta vad konstverket heter: Accessibility for no one (eller "tillgänglighet för ingen alls" på svenska.) Idag skapas många insatser för personer utanför funktionsnormen, men samtidigt utformas de på ett sätt att så få som möjligt ska få tillgång till dem. Det är ab-

surt och precis som många av mina tidigare konstverk lyfter jag in minoriteters förutsättningar och utmaningar i en kontext som allmänheten är så vana vid att de tas för givet.

Allt jag gör nu kretsar kring den här typen av frågor och mänskliga rättigheter. Som journalist, konstnär, föreläsare och aktivist. I 5 år har jag arbetat aktivt för att ta mig hit. Att fått med det här politiska konstverket i Skandinavien största konstbiennial känns stort. Inte bara för mig som konstnär, utan även för funktionshindersrörelsen då "accessability for no one" lyfter det vi kämpar för. Det är grymt att få bryta en liten bit ny mark.

Jag vill att verkliga satsningar på LSS, tolktjänst och sjukvården ska ta plats som betydande valfrågor. Jag vill att funktionsrättskonventionen, väl som resten av FNs människorättskonventioner, ska bli lagstadgade i Sverige innan 2030.

Frida Ingha
Konstnär

Hjärnsynskada kan ge olika svårigheter i vardagen och i skolan

Hjärnsynskada eller ”CVI” (Cerebral visual impairment), kan leda till många olika problem i vardagen och i skolan. Det kan handla om svårigheter att orientera sig, att tolka trafiksituationer och sociala sammanhang. Oro, rädsla och stress kan förekomma. Saker som att se på tecknad film, läsa serier och spela brädspel kan vara mycket svåra för barn och ungdomar med CVI. En del elever med CVI har svårt att lära sig läsa och olika matematiksvårigheter är vanliga i gruppen. Det kan finnas alltifrån lättare svårigheter till stora problem i vardagen.

Sjukhuslärare och specialpedagog Ann Butler Nordkvist har skrivit en bok i ämnet tillsammans med sin f d kollega neuropsykolog Margaretha Strinnholm. De tar upp neuropsykologiska och pedagogiska konsekvenser av CVI. Båda har arbetat på Folke Bernadotte regionhabilitering i Uppsala och har lång erfarenhet av att utreda och undervisa barn och ungdomar med CVI där.

Vad är CVI?

CVI innebär att det trots en normal funktion hos ögat finns en oförmåga att tolka det man ser. Det handlar om skador och påverkan på hjärnans bakre del där synstrukturer är belägna.

Vilka drabbas av CVI?

CVI förekommer hos barn och ungdomar med cerebral pares (CP), hos för tidigt födda och hos barn och ungdomar som har förvärvat en hjärnskada. Andra grupper som kan drabbas är barn och ungdomar med ryggmärgsbräck och barn och ungdomar med syndrom av genetiska /kromosomala orsaker.

Utredning

Någon enkel screening att hitta barn med CVI är inte möjlig. Det beror på att symptombilden hos individer med CVI varierar och forskningen inte har enats om definierade kriterier för diagnosen. En utredning bör hursomhelst göras allsidigt eftersom det vid CVI inte enbart finns svårigheter med visuell perception utan det kan också

förekomma problem med språk, motorik, beteende och social funktion. Den neuropsykologiska delen vid en allsidig utredning av CVI är därför mycket viktig. I boken beskriver Margaretha sina erfarenheter av sådan testning och ger förslag på vilka neuropsykologiska test som är användbara. I den neuropsykologiska delen ges också förslag på hur man ska bemöta barn och ungdomar med CVI när de är i olika svårigheter. En vanlig åtgärd är att till exempel använda syntolkning i olika situationer.

CVI och autism

Många av de symptom som barn och ungdomar med CVI har påminner om svårigheter som individer inom autismspektrat har. Oro, stress och rädsla är vanligt särskilt i nya och komplexa situationer. Det förekommer att barn och ungdomar med CVI har så stora svårigheter med syntolkning att de uppfyller kriterierna för en autismdiagnos. Diagnosen autism säger inget om orsakerna till svårigheterna utan ges utifrån symptom och kan därför sättas i förekommande fall.

CVI i skolan

Hur CVI vanligtvis påverkar skolarbetet beskrivs i den pedagogiska delen som Ann har skrivit. En del elever med CVI lider av ”crowding” det vill säga

bokstäverna och/eller textraderna flyter ihop och avkodningen blir mödosam. Vanligt är också olika svårigheter i matematik. De sociala svårigheterna med att till exempel tolka ansiktsuttryck och uppfatta dynamiken i en social situation kan göra grupparbeten och den fria tiden svår, till exempel raster. I den pedagogiska delen ges också förslag på stöd och hjälp som eleverna

behöver i skolan.

Kunskap och förståelse

Författarna hoppas att materialet ska öka kunskaperna om CVI och dess koppling till neuropsykologi och skola och på så vis öka förståelsen för gruppen. Förslag ges också på hur man kan bemöta och stötta barn och ungdomar med CVI i vardagen och i skolan.

Boken kan beställas från Dieme-dea förlag
c/o Margaretha Strinnholm
Hågavägen 166
752 63 Uppsala.
Mailadress : aengla987@gmail.com

Margaretha Strinnholm och
Ann Butler Nordkvist

Att upptäcka CVI hos skolbarn – utveckling av ett screeningformulär

CVI (Cerebral Visual Impairment) är den vanligaste orsaken till synskada hos barn i i-länder med mellan 10 och 22 fall/10 000 födlsar och förekomsten ökar. Samtidigt saknas bra och effektiva metoder för att upptäcka CVI. Idag finns det inte fungerande screeningverktyg med gränsvärden för CVI-problematik i Sverige. Det finns därför en risk att många barn inte får korrekt diagnos och därigenom inte får den hjälp i skolan och hemma som de behöver. Barnens svårigheter kan feltolkas med risk för bl.a. felaktiga diagnoser och påföljande suboptimala insatser. För att motverka detta behöver professioner som träffar barn med synsvårigheter använda screeningverktyg som tillsammans med klinisk bedömning

kan leda till vidare utredning. Jag arbetar som neuropsykolog i CVI-teamet i Malmö/Lund och där har vi saknat ett tillförlitligt screeningformulär för att fånga barn på ögonklinikerna som behöver utredas vidare. Inom ramen för mitt specialistarbete utarbetade jag ett screeningformulär för att upptäcka CVI hos barn och ungdomar. Målet är att formuläret, när normer utarbetats, ska kunna användas även i andra verksamheter och av andra professioner, som t.ex. skolpsykologer, skolläkare, psykologer eller läkare inom barn- och ungdomspsykiatri eller inom barn- och ungdomshabiliteringen för att upptäcka barn som behöver utredas vidare avseende CVI.

Vad är CVI?

Över 40 % av hjärnan är dedikerad till synen (Dutton & Jacobson, 2001) och en stor del av den information vi får av omvärlden är visuell, som viktiga delar av minnen, upplevelser och föreställningar om världen. Om visuell information inte kan processas korrekt så blir också den information som lagras i det visuella minnet inkorrekt. Detta kan t.ex. leda till att barnet inte känner igen saker i sin omgivning. Språk, känslomässiga upplevelser och grov- och finmotorik bygger också mycket på synen. En synnedättning kan även påverka funktioner som inte är direkt beroende av syn, såsom kognition, uppmärksamhet, exekutiva funktioner, språk, läsning och social perception (Zihl & Dutton, 2015).

Termen CVI betyder en synskada eller syndysfunktion som beror på en hjärnskada. CVI innebär svårigheter att tolka synintryck. Personer med CVI kan ha svårigheter att känna igen ansikten, former och föremål, orientera sig i sin omgivning, urskilja detaljer i en rörlig bild, bedöma avstånd och att känna igen föremål i rörelse (Dutton & Jacobsson, 2001).

Det finns ingen vedertagen definition av CVI i dagsläget men följande definition har föreslagits: "CVI hos barn är en verifierbar visuell dysfunktion som inte kan förklaras av sjukdom/skada i anteriora visuella synbanor eller någon annan potentiellt samtidig förekomst av annan synnedsättning" (Sakki et al., 2017). Det är ofta svårt att konstatera en hjärnskada neuroanatomiskt, vilket gör att en definition som baserar sig på funktionell syn är mer tillämpbar (Boot et al., 2010).

Etiologi

CVI kan bero på förvärvad skada eller vara av genetiskt slag. Den vanligaste orsaken till CVI är perinatal hypoxisk ischemi, dvs. syrebrist kring födseln som leder till vävnadsdöd pga. bristande blodtillförsel (Good et al., 2001; Kozeis, 2010). Kortikala missbildningar kan leda till olika syndrom och diagnoser där synproblem är en del av svårigheterna.

Prematuritet är en riskfaktor för att utveckla CVI eftersom de post-chiasmatiska delarna kan vara skadade (särskilt subkortikalt) eller att det centrala

visuella systemet är försenat (Ferré et al., 2016). Eftersom en abnormal medicinsk historia, där kända orsaker till CVI finns, är den viktigaste riskfaktorn för CVI är det viktigt att efterfråga hur prenatal och perinatal period såg ut. Symtom på cerebral skada som cerebral pares, partiell optisk atrofi, nystagmus och synfältsproblematik kan stödja en CVI-problematik. Information om prenatal och perinatal medicinsk historia samt information om andra diagnoser som kan kopplas till CVI, kan inhämtas som ett komplement redan i screeningformuläret och kan sedan användas vid bedömningen.

Vid CVI är det vanligt med samsjuklighet som epilepsi, cerebral pares, intellektuell funktionsnedsättning och hemipares (Huo et al., 1999; Khetpal & Donahue, 2007). Uppmärksamhetsstörning (ADD och ADHD) och autismspektrumtillstånd har också en ökad samsjuklighet med CVI (Zihl & Dutton, 2015). Det har även påvisats ett samband mellan CVI och hydrocefalus, meningit, epileptiska anfall, skalltrauma, hjärntumör och att som foster utsätts för kokain in utero (Huo et al., 1999). CVI kan alltså bero på flera olika visuella dysfunktioner och det kan finnas en överlappning av olika kombinationer av skador i centrala och perifera nervsystemet och kopplingar mellan olika delar av hjärnan (Dutton & Jacobsson, 2001).

Vikten av tidig upptäckt

Barn som har en god synskärpa

kan ändå ha ett nedsatt visuellt fungerande (Cavézian et al., 2010) och bedömas ha CVI (Fazzi et al., 2007). Det är av stor vikt att barn med CVI uppmärksammas tidigt för att undvika och minska de negativa konsekvenser som synnedsättningen har på inlärning, bl.a. gällande läsning och matematik (Watson et al., 2003). Det är därför viktigt att screeningformulär utvecklas för att upptäcka barn med synnedsättning i befolkningen (Cavézian et al., 2010). Om barn med CVI inte identifieras och det inte sker några anpassningar i skolan har barnen svårt att lära sig saker inom alla områden där de begränsas av sin CVI (Chokron & Dutton, 2016). CVI kan då likna intellektuell funktionsnedsättning (Lueck et al., 2019). Barnet kan skaffa sig olika copingstrategier eller ha stressutlösta reaktioner som kan påminna om andra diagnoser, som ADHD eller autismspektrumstörning (Pawletko et al., 2015). CVI kan även blandas ihop med dyslexi, dyskalkyli och störd utveckling av koordinationsförmåga (developmental coordination disorder) (Lueck et al., 2019).

Prognos

De flesta barn med CVI har viss återhämtning avseende syn oavsett etiologi vilket bedöms bero på hjärnans plasticitet (Huo et al., 1999; Kozeis, 2010) och tidig diagnos och insatser bedöms kunna leda till bättre rehabilitering och livskvalitet hos barnen (Kozeis, 2010).

Diagnostisk process

I Sverige ser kunskapsläget kring CVI mycket olika ut. I vissa regioner finns CVI-team, i andra finns det inte. På vissa syncentraler får barn med CVI hjälp med sina svårigheter trots att de kan ha en god synskärpa, på andra syncentraler är det fortfarande svårt att få hjälp om barnet inte också har låg synskärpa.

I CVI-teamet i Malmö/Lund fattas beslut kring om CVI-diagnos kan ställas genom en gemensam bedömning av ögonläkare, neurolog, psykolog, synpedagog och ortoptist utifrån de svårigheter som framkommit och de resultat av tester som genomförts, bl.a. psykologtester, ögonundersökning och eventuell MR. Ställning tas också till om svårigheterna bättre kan förklaras av någon annan diagnos eller svårighet. Om CVI-diagnos ställs skickas remiss till Synenheten Barn och ungdom som tillhör verksamhetsområde Habilitering och Hjälpmedel.

Idag saknas normerade screeningformulär på svenska och de formulär som har varit tillgängliga (ej normerade, t.ex. TEACHCVI) har bedömts som för omfattande. Även existerande screeningformulär på engelska bedömdes av CVI-teamet i Malmö och Lund som för omfattande och inte heller anpassade för den åldersgrupp som ansågs mest angelägen att screena.

Syfte

Syftet var att, inom ramen för

mitt specialistarbete, ta fram ett välfungerande och användarvänligt screeningformulär för att tidigare kunna identifiera barn som behöver utredas vidare avseende CVI. Frågeställningarna var om formuläret kunde differentiera mellan barn med och utan CVI-diagnos, vilket gränsvärde som var lämpligt samt om screeningformuläret kunde skilja ut barnen som senare fick CVI-diagnos.

Med utgångspunkt i tidigare formulär utvecklades ett screeningformulär med 16 frågor, vilka besvaras med ja eller nej. Ja-svar indikerar svårigheter inom området. Frågor kring eventuella problem under graviditet och förlossning, vilken graviditetsvecka barnet föddes i, födelsevikt samt sjukdomar och utvecklingsrelaterade svårigheter lades också till.

För att undersöka hur formuläret fungerade besvarades det av 48 föräldrar till barn med CVI samt av 63 föräldrar till barn på nybesök till ögonkliniken. Genomsnittsåldern för barnen med CVI var 12,6 år (median 13, SD ± 2,84) och för barnen utan CVI-diagnos 7,7 år (median 7,0, SD ± 2,15).

Patienter som skattats i screeningformuläret på ögonkliniken följdes sedan upp via journal för att undersöka om de fått CVI-diagnos.

Bakgrundsdata

Egenrapporterade problem i samband med graviditet eller förlossning var signifikant vanligare i gruppen med CVI (76 %) än i gruppen utan CVI (32

%). CVI-gruppen hade också signifikant kortare graviditetslängd (veckor) (M=34,7 vs M=38,5) och lägre födelsevikt (gram) (M=2501, vs M=3299). Samtliga dessa skillnader var förväntade då prematuritet ökar risken för CVI.

Det var också betydligt vanligare med andra diagnoser hos barnen med CVI (85 % vs 8,5%). Följande diagnoser/svårigheter förekom i grupperna (antal barn med CVI diagnos/ingen CVI-diagnos): intellektuell funktionsnedsättning (10/1), epilepsi (5/1), cerebral pares (11/0), ADHD/ADD (12/1), autismspektrum (8/0), motoriska svårigheter (13/2) och annat (8/0). Exempel på diagnoser under annat: olika syndrom, språkstörning, hydrocefalus, tillväxtrubbning, spastisk diplegi mm. Behandling av andra diagnoser förekom hos 71 % i CVI gruppen och hos 10 % i gruppen utan CVI.

Jämförelse mellan grupperna

Det testade screeningformuläret kunde skilja mellan barn med CVI och barn utan CVI (U = 208, p < 0,001, d = 2,22) och hade en god intern konsistens (Cronbach's α = 0,908). Median för antal ja-svar i CVI-gruppen var 7,5 ja-svar (75 percentilen=10,0) och för gruppen utan CVI var medianen 0 ja-svar (75 percentilen=2,0). Vid gränsvärde 0,5 dvs. ja-svar på hälften av frågorna (8 ja-svar) var både specificitet (0,813) och sensitivitet (0,921) höga och med en hög area under the curve (0,931) vilket innebär

att formulärets egenskaper är lovande inför vidare forskning med målet att i framtiden ha ett användarvänligt, reliabelt och valitt screeningformulär för CVI i Sverige.

Skillnaden mellan grupperna avseende samsjuklighet var stor. Detta stämmer väl överens med tidigare studier som visar på hög samsjuklighet inom CVI-gruppen. Då samsjukligheten är så hög ställer det krav på formuläret då det behöver kunna skilja ut svårigheter förknippade med CVI och inte med andra svårigheter. Variationen är stor när det gäller de andra diagnoser som barnen med CVI har. Vissa frågor har tydligare kopplingar till särskilda diagnoser men då gränsvärdet fastställs till 0,5 (8 ja svar) borde inte en enskild annan diagnos ge utslag. Samtidigt är formuläret endast en första screening, med målet att fånga upp barn som är i behov av att utredas vidare avseende CVI. I denna utredning bör sedan differentialdiagnostisering ingå.

Slutsatser

Aktuellt formulär kan skilja mellan barn med CVI och barn utan CVI. Vid gränsvärde 0,5 (8 ja-svar) har formuläret hög specificitet och sensitivitet och med en hög AUC. Formuläret verkar fungera väl trots att det har ett relativt brett åldersintervall vilket ökar användbarheten. Aktuellt formulär verkar vara ett lovande formulär att undersöka närmare, t.ex. med ett större urval och längre undersökningstid med målet att i

framtiden ha ett användarvänligt, reliabelt och valitt screeningformulär för CVI i Sverige.

Om du önskar läsa uppsatsen i sin helhet, kontakta susanne. aanthony@skane.se

Referenser

- Boot, F. H., Pel, J. J. M., van der Steen, J. & Evenhuis, H. M. (2010). Cerebral Visual Impairment: Which perceptual visual dysfunctions can be expected in children with brain damage? A systematic review. *Research in Developmental Disabilities* 31, 1149–1159.

- Cavérian, C., Vilayphonh, M., de Agostini, M., Vasseur, V., Watier, L., Kazandjian, S., Laloum, L. & Chokron, S. (2010). Assessment of visuo-attentional abilities in young children with or without visual disorder: Toward a systematic screening in the general population. *Research in Developmental Disabilities*, 31, 1102-1108.

- Chokron, S. & Dutton, G. N. (2016). Impact of Cerebral Visual Impairments on Motor Skills: Implications for Developmental Coordination Disorders. *Front. Psychol.* <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01471>

- Dutton, G. N., & Jacobson, L. K. (2001). Cerebral visual impairment in children. *Seminars Neonatology*, 477-485.

- Ferré, C., Callaghan, W., Olson, C., Sharma, A. & Barfield, W. (2016). Effects of maternal age and age-specific preterm birth rates on overall preterm birth rates - United States, 2007 and 2014. *MMWR Morb Mor-*

tal Wkly Rep, 65, 1181–1184.

- Fazzi, E., Signorini, S. G. Bova, S. M., Piana, R. L., On-dei, P., Bertone, C., Misefari, W. & Bianchi, P. E. (2007). Spectrum of visual disorders in children with cerebral visual impairment. *Journal of Child Neurology*, 22, 294-301.

- Good, W. V., Jan, J. E., Burden, S. K., Skoczinski, A. & Candy, R. (2001). Recent advances in cortical visual impairment. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 43, 56-60.

- Huo, R., Burden, S. K., Hoyt, C. S. & Good, W. V. (1999). Chronic cortical visual impairment in children: aetiology, prognosis, and associated neurological deficits. *Br J Ophthalmol*, 83, 670-675.

- Khetpal, V. & Donahue, S. P. (2007). Cortical visual impairment: Etiology, associated findings, and prognosis in tertiary care settings. *J AAPOS*, 11, 235-239.

- Kozeis, N. (2010). Brain visual impairment in childhood: mini review. *Hippokratia*, 14, 249-251.

- Lueck, A. H., Dutton, G. N. och Chokron, S. (2019). Profiling children with cerebral visual impairment using multiple methods of assessment to aid in differential diagnosis. *Seminars in Pediatric Neurology*, 31, 5-14.

- Pawletko, T., Chokron, S., & Dutton, G. N. (2015). Considerations in behavioral diagnoses: issues, cautions, and potential outcomes. In A. Lueck & G. N. Dutton (Eds.), *Vision and the brain: Understanding cerebral*

visual impairment in children, (pp. 145-176) New York: American Foundation for the Blind (AFB) Press.

- Sakki, H. E. A., Dale, N. J., Sargent, J., Perez-Roche, T. & Bowman, R. (2017). Is there consensus in defining childhood cerebral visual impairment? A systematic review of terminology and definitions. *Br J Ophthalmol*, 102, 424–432.

- Watson, C. S., Kidd, G. R., Homer, D. G., Connell, P. J., Lowther, A., Eddins, D. A., Krueger, G., Goss, D. A., Rainey, B. B., Gospel, M. D. & Watson B. U. (2003). Sensory, cognitive, and linguistic factors

in the early academic performance of elementary school children: The Benton-IU project. *Journal of Learning Disabilities*, 36, 165-197.

- Zihl, J. & Dutton, G. N. (2015). *Cerebral Visual Impairment in Children*. Wien: Springer-Verlag.

Susanne A Anthony
Leg. Psykolog, specialist i neuropsykologi
Barnsjukvården, Barn-och ungdomsmedicinska kliniken
Skånes universitetssjukhus

Stipendier till Nordisk Synkongress att ansöka om!

7-9 september 2022 är det den Nordiska Kongressen i Synpedagogik på LEGOLAND Hotel & Conference i Billund, Danmark.

FFS har hela 10 stipendier innehållande 10.000 SEK styck, till FFS:s medlemmar just för denna kongress. (Vanligen ligger utbetalning för FFS-stipendier inom Norden på ett Maxbelopp på 7000 SEK)

Urvalskriterier om det skulle bli fler sökande än 10 personer:

- Ansökningarna behandlas i turordning utifrån när de kom-

mer in till föreningen.

- Har den som ansöker inte fått stipendier tidigare sker prioritering.

På hemsidan ffss.se hittar du ansökningsblankett och mer information om stipendieansökan. För mer upplysning om kongressen besök, <https://www.nordisksynkongress.com/> Vid beviljat stipendium förbinder sig den sökande att senast två månader efter genomförd aktivitet inkomma med artikel samt gärna foton till tidningen

“Nya Synvärlden” för publikation.

Catharina Henriksson
Syncentralen Visby

Kallelse till Årsmöte FFS

Alla medlemmar hälsas välkomna till årsmötet i Föreningen för synrehabilitering.

Inledningsvis under kvällen gästas vi av *Inger Berndtsson* som berättar om föreningen Forum Vision och *Petter Helge* infor-

merar om leverantörsföreningen Svensk Syn

Datum: 25 april 2022

Tid: 17 till 18.30

Plats: Hybridmöte, antingen på plats Scandic Continental i Stockholm alternativt Digitalt

Forum – Zoom.

Anmäl till kansli@ffss.se och i din anmälan ange om du önskar delta på plats i eller digitalt. 21 april är sista anmälingsdatumet.

Medlemsavgift

Nytt år, vilket innebär att det är dags för inbetalning av medlemsavgift till FFS. Fakturan skickas via e-post, så håll utkik i din inkorg, och även i skräpposten då den kanske hamnar där. Får / hittar du inte din faktura hör av dig till FFS.

Årets FFS-are.

Nominera gärna årets FFS:are genom att skicka ett mail till kansli@ffss.se

SPSM om vårdnadshavare

För kännedom för er som möter vårdnadshavare till barn med synnedsättning; Nu finns en sida på Specialpedagogiska skolmyndighetens externa hemsida som vänder sig till vårdnadshavare.

Sidan beskriver bland annat hur vi inom SPSM kan stötta med information, utbildning och specialpedagogisk utredning. Samt aktuella länktips och annat av intresse. Sök informationen på www.spsm.se

NYA
DATUM

VÄLKOMMEN TILL SYNMÄSSAN 2022

ARRANGERAD AV SVENSK SYN

Missa inte tillfället att se de senaste synhjälpmedlen från alla större leverantörer under ett och samma tak!

Under maj 2022 arrangerar Svensk Syn utställning av synhjälpmedel på tre orter i Sverige. Utställningen kommer denna gång endast arrangeras en dag per ort, då alla intresserade, både allmänheten och professionen välkomnas.

Anmälan är inte nödvändig, men anmäl er gärna ändå på www.svensksyn.se, (använd gärna QR-koden nedan) så vet vi att ni kommer.

<< www.svensksyn.se

Leverantörsföreningen
SVENSK SYN

MALMÖ

10 MAJ KL 10-18

Limhamn Folkets hus,
Linnégatan 61

GÖTEBORG

12 MAJ KL 10-18

Hotell Kusten, Kustgatan 10, lokal Vinga*

STOCKHOLM

3 MAJ KL 10-18

F7 Möten & Konferens,
Fleminggatan 7*

* Entréplan

Kalender

2022

25 april

FFS årsmöte, se puff sid 22

Maj

Symässan

Se annons sid 23

8 maj: Stockholm

10 maj: Malmö

12 maj: Göteborg

sommaren

Tenth ICEVI-Europe conference, Cluj Romänien

<http://www.icevi-europe.org/calendar.php>

5-8 juli

The 13th International Low Vision Conference, Dublin

<https://vision2022dublin.com/>

7-9 sept

Nordisk kongress synpedagogik/FFS, Billund DK

www.nordisksynkongress.com

29-30 sept

LVI-dagarna, Växjö

<https://lvi.se/a/lvi-dagarna-2022-save-the-date>

2023

22-26 maj

IMC18, Warszawa

www.nordisksynkongress.com

<https://imc18poland.com/>

Ett program som du själv kan komplettera finns på www.ffss.se/konferenser

Ett internationellt ögonhälsoprogram finns på <https://www.conferenceseries.com/eye-health.php>